

makale 4

Yazar Özcan Sezer

Gönderim Tarihi: 07-Nis-2018 07:17PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 942585748

Dosya adı: Makale_7_nisan.docx (51.43K)

Kelime sayısı: 4390

Karakter sayısı: 31237

Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık ve Umutsuzluğunun Aile Ortamlarını Değerlendirmeye İlişkisi

Özcan Sezer

Giriş

Aile, kendisini oluşturan kişilerin birbirleriyle yakın ve karmaşık ruhsal ilişki ile etkileşim içinde olduğu bir ortamdır (Koptagel-İlal, 1991). Aile üyeleri arasındaki yakın ilişkiler derinlik, dürüstlük, saygı ve duyarlılık içerir. Ailede her bireyin aileye katılım arzusu farklı düzeyde olabilir. Bazı üyelerin aileye katılımı çok zayıf olurken, bazıları çok güçlü paylaşım, destek ve ilişkiler içinde olurlar (Day, 2010).

Bireylerin çeşitli davranışlar kazandığı en etkili ve belirgin yer, içinde büyüdüğü aile ortamıdır. Aile bireyleri arasındaki iletişim kişiler arası ilişkilerin önemli bir ögesi olarak kabul edilmekte ve aile ilişkilerinin dinamiğini anlamada bir anahtar olarak görülmektedir (Clark ve Shields, 1997). Gordon'a (1996) göre iletişimin iyi olduğu ailelerde başta anne babalar olmak üzere, aile bireyleri gerçek duygularını açık ve dürüst şekilde gösterirler. Aile üyeleri birbirlerini etkin şekilde dinler, bireyler sorunların çözümlerini kendileri bulup uygulayarak yaratıcılıklarını kullanır ve bağımsızlıklarını geliştirirler. Anne baba ve çocuklar birbirlerine karşı dürüst ve açık oldukları için birlikte yaşamaktan zevk duyarlar. İlişkilerde birbirlerini suçlamak yerine olay ya da durumların nasıl algılandığı, neler hissedildiği ve neler beklendiği dile getirilir. Çocukların çeşitli konulardaki değişiklik ihtiyaçları dikkate alınır. Anne babalar ile çocuklar arasında güç gösterisi yaşanmaz, söz konusu durum için birlikte çalışırlar. Sağlıklı ailelerde ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkilerde ve bağımsız davranmada denge vardır (Nichols, 2006). Sağlıksız ailelerde ise aile üyeleri arasındaki duygusal bağlar zayıf olduğundan böyle bir ortamda büyüyen çocuklar çekingen, alıngan ya da ürkek olabilmektedirler (Demirsar, 1992).

İletişim kurma biçimimiz çok erken yaşlarda başlar. Başlangıçta çocuklar anne babaları ile çevresindeki yakın akrabalarını gözler ve onlarla ilişki kurarlar. Daha sonra çevredeki diğer insanları gözleyerek iletişim kurmayı öğrenirler (Day, 2010). Gençler için de aile ortamı yakın ilişkilerin, güçlü anne babalık becerilerinin, iyi iletişim ve olumlu model davranışların olduğu bir çevre olabileceği gibi; aile desteğinin görülmediği, sigara içilmesi ve madde kullanımı gibi olumsuz yetişkin davranışlarının bulunduğu bir ortam da olabilir.

Yapılan boylamsal bir çalışmaya göre, ergenlerin anne babalarıyla ilişkilerinin sıcak olması, aile bireyleri arasındaki ilişkilerin iyi düzenlenmesi, öğretmenlerle yakın ilişkilerin kurulması, okulda iyi performans gösterme ve başarılı olmanın ergenleri kötü davranışlar edinmekten koruyan faktörler olduğu belirtilmektedir (Crosnoe, Erickson ve Dornbusch, 2002). Sigara ve alkol kullanan ve kullanmayan üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerden ailelerini değerlendirmeleri istendiğinde; sigara ve alkol kullanan öğrencilerin ailelerinde iletişimin daha kötü olduğu, ailede baskıcı tutum, ilişkilerde uygunsuzluk, ilişkilerde sınırsızlık ve istismarın yüksek olduğu bulunmuştur (Akfert, Çakıcı ve Çakıcı, 2009). İnsana büyük stres yükü getiren olayların önemli bir kısmının aile ilişkileri ile ilgili olduğu ileri sürülmektedir (Baltaş, 1993). Otoriter baskıcı aile ortamında çocukların sosyal gelişimleri önemsenmediği ve arkadaş desteğine olumlu bakılmadığı için çocuklar uygun sosyal beceri

kazanmamakta, kendilerine ve çevrelerine güven geliştirememektedirler (Çeçen, 2008b). Demokratik aile ortamından gelen gençlerin benlik algısının diğer aile tiplerinden gelenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Musaağaoğlu ve Güre, 2005).

Günümüz toplumlarında bireylerin sık dile getirdikleri yaygın psikolojik sorunlardan birisi yalnızlıktır. Sıcak ve sevecen bir aile ortamının çocukların yalnızlık düzeyini düşürdüğü görülmektedir (Bullock, 1993: akt. Çeçen, 2008b). Yalnızlık kişiler arası ilişkilerin açık, kişinin arzusu dışında, çok az ya da doyurucu olmayan ilişkinin varlığını ifade etmektedir (Ponzetti, 1990). Yalnızlık, kişinin başkalarıyla gerçek etkileşiminin istendik etkileşim düzeyini karşılamadığı durumlarda ortaya çıkmakta ve ilişkilerde yaşanan doyumsuzluğu işaret etmektedir (Hogg ve Vaughan, 2007). Rook'a (1984) göre yalnızlık, kişinin kendisini başkaları tarafından ret edilmiş, yanlış anlaşılmalı ve diğerlerinden uzaklaşmış hissettiği ve kendisine duygusal yakınlık ve toplumsal katılım sağlayacak etkinliklerde hoş giden şeyleri birlikte yapmayı istediği uygun kişilerin eksikliğini hissetmeyle ilgili yoğun olumsuz duyguların yaşanması durumu olarak tanımlanmaktadır (akt. McWhirter, 1990) .

Bütün insanlar yaşamlarının bir döneminde yalnızlık yaşayabilirler (McWhirter, 1990). Her yaş grubundan insanlar yalnızlık yaşayabilmektedirler. Üç ve altıncı sınıflar arasındaki çocuklarla yapılan bir çalışmada, bu yaşlardaki çocukların yalnızlığın ne olduğunu bildikleri ve az kabul gören çocukların diğer çocuklara göre kendilerini daha çok yalnız hissettikleri görülmüştür (Cassidy ve Asher, 1992). İnsanların yalnızlığı farklı şekillerde yaşadığı belirtilmektedir (Rock ve Peplau, 1982). Alanyazında üniversite öğrencilerinin yaşadığı yalnızlığı farklı boyutlarıyla araştıran çalışmalara rastlanmaktadır. Paloutzian ve Ellison (1982) üniversite öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada yalnızlık yaşayan öğrencilerin aileleriyle birtelikteliklerinin çok az olduğunu, bu gençlerin anne babaları ve arkadaşları ile zayıf ilişkiler kurduğunu belirlemişlerdir. Mahon (1982), Hecht ve Baum (1984) da, erken çocukluk döneminde bağlanma ile ilgili sıkıntı yaşamasının üniversite yıllarında gençlerin yalnızlık yaşamaları ve bozuk ilişkiler kurmaları ile bağlantılı olduğunu belirtmektedirler (Akt. Ponzetti, 1990).

Yalnızlığa ergenlerde ve gençlerde daha sık rastlandığı (Perlman, 1988); gençlerin yaşadığı yalnızlığın üniversiteye gitmek ya da bir iş bulmak üzere evden ayrılmak gibi sosyal geçiş dönemlerinde (Hogg ve Vaughan, 2007), flört etme, sosyal ilişkiler ve arkadaşlıklarla ilişkili memnuniyetsizliklerden kaynaklandığı (Cutrona, 1982) görülmektedir. Moore ve Schultz (1983)'un 14-19 yaşlarındaki gençlerle yaptıkları çalışmada yalnız gençlerin başkalarıyla ilişki kurmada zorlanan, sosyal risk almaktan kaçınan, az hoşlanılan, utangaç ve yüksek sosyal kaygılı kişiler oldukları bulunmuştur. İlişkilerinde şiddet davranışları olan ergenlerin, ilişkilerinde şiddet davranışları olmayan ergenlere göre kendilerini daha yalnız hissettikleri görülmektedir (Yıldırım, 2007). Yalnızlık yaşayan gençler sıkılmakta, boşluk hissetmekte ve izolasyon yaşamaktadırlar. Bu gençler yalnızlıkla baş etmek için televizyon izlemek, internete girmek gibi bir takım pasif etkinliklerde bulunmaktadır.

Arkadaşlar, bir insanın sosyal ve psikolojik gereksinimlerinin karşılanmasında önemlidirler (Cenkseven ve Akbaş, 2007). Çünkü iyi arkadaşlar ve sosyal desteğin olması stresli yaşam olaylarının etkilerini azaltmakta, kaygı ve depresyonun kötüye gitmesini engellemekte ve böylece kişinin zihinsel sağlığının korunmasına yardım etmektedir (Dalgard, Björk ve Tambs, 1995). Çok sayıda çocuk ve genç sosyal ihtiyaçları yeterince karşılanmadığı için kendilerini yalnız olarak

değerlendirmişler ve yalnızlık çekmelerini arkadaş gruplarına alınmamaya ve ailelerinden çok az destek görmeye bağlamışlardır (Klicpera ve Klicpera, 2003). Üniversiteye yeni başlayan öğrencilerle yapılan bir çalışmada sosyal destek düzeyi yüksek olanların kendilerini daha az yalnız hissettikleri ve memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Arkar, Sarı ve Fidaner, 2004). Başka bir çalışmada ise romantik ilişkileri olmayan öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin, romantik ilişkileri olan öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (Deniz, Hamarta ve Arı, 2005).

Cinsiyet açısından bakıldığında kızların erkeklere göre daha fazla sosyal destek aldıkları, kedilerini daha az yalnız hissettikleri ve üniversiteye daha iyi uyum sağladıkları bulunmuştur (Halamandaris ve Power, 1997). Başka bir çalışmada erkeklerin kızlara göre daha az romantik yalnızlık yaşadığı, kızların ise erkeklere göre daha az sosyal yalnızlık yaşadıkları görülmüştür (Ong, Chang ve Wang, 2011). Başka bazı çalışmalarda da başarılı kimlik statüsü olan öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin daha düşük olduğu (Arslan, Hamatra, Özyeşil ve Saygın, 2011) ; boşanmış ailelerden gelen öğrencilerin, anne babası boşanmamış ailelerden gelen öğrencilere göre daha fazla yalnızlık yaşadıkları bulunmuştur (Özdemir ve Tuncay, 2008). Gençlerin yalnızlığı artıkça anksiyete, depresyon, dıştan kontrol edilme, utangaç ve sosyal kaygılı, daha az mutlu ve hayatından daha az memnun oldukları, sosyal risklere girmede daha isteksiz davrandıkları görülmektedir. Bütün bunlar sonuçta gencin daha hassas olmasına yol açmaktadır (Moore ve Schultz, 1983).

Üniversite öğrencilerinin başarılı olma umutlarının olması, üniversite yaşamına uyum sağlamanın ve sosyal desteklerinin olmasının onların mutlulukları ile pozitif yönde ilişkili; yalnızlıkları ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur (Halamandaris ve Power, 1997). Umut, ummaktan kaynaklanan güven duyma olarak (Türkçe Sözlük, 1998) açıklanırken, umutsuzluk gelecekte iyi şeylerin olmayacağı, negatif şeylerin kaçınılmaz olarak gerçekleşeceği beklentisi içinde olmak olarak ifade edilmektedir (Abela, Gagnon ve Auerbach, 2007; Marsiglia, Kulis, Perez ve Bermudez-Parsai, 2011). Olumsuz yaşam deneyimleri ve bu deneyimlere ilişkin olumsuz düşünceler, kalıp yargılar umutsuzluk duygularını arttıran başlıca etmenler olmaktadır (Yerlikaya, 2006:). Umut düzeyi yüksek olan kişiler olumlu duygulara sahiptirler ve amaçlarına ulaşmak için çaba gösterirler; umut düzeyi düşük olan kişiler ise olumsuz duygulara sahiptirler ve amaçlarına ulaşmak için gerekli çabayı göstermemektedirler (Snyder, 2002). Hangi durumda olursa olsun umutsuzluk bireylerin hem psikolojik hem de fiziksel sağlığını olumsuz şekilde etkilemektedir (Haatainen ve ark., 2004). Umutsuzluk bireylerin sosyal davranışlarını etkilemekte ve depresyonun temelini oluşturabilmektedir (Beck, 1963). Oysa umutlu ve iyimser olma bireylerin problem çözme yeteneğini arttırmaktadır (El-Anzi, 2005). İyimser yönelimi olan kişiler çeşitli engeller karşısında güven duygularını korumakta ve sorunun çözümleneceği beklentisine bağlı olarak çaba göstermekte ve dolayısıyla sorunları ile baş edebilmektedirler (Scheier ve Carver, 1987). Yani iyimserlik ve olumlu düşünmek bireyi sağlığını olumlu şekilde etkilemektedir (Seligman, 2008).

Üniversite yılları gençler için değişik ve yeni fırsatların olduğu bir dönemdir. Bu dönemde içinde buldukları koşullar ve ortam bu gençlerin yaşamlarını zorlamakta ya da kolaylaştırabilmektedir. Araştırmalar üniversiteye devam eden gençlerin önemli bir kesiminin karamsarlık, isteksizlik, mutsuzluk, topluluk içinde konuşamama ve ilişkilerinde problem yaşamak

gibi çeşitli psikolojik sıkıntıları olduğuna işaret etmektedir (Kulaksızoğlu, 1989; Özgüven, 1990; Yeşilyaprak, 1986). Üniversiteye başlayan gençler bir yandan bağımsızlık kazanmak, aileleri ve içinden geldikleri ortandan edindikleri arkadaşlarıyla ilişkilerini sürdürmeye çalışırken diğer taraftan kendileri için yeni bir ortam olan üniversitede yeni arkadaşlıklar kurmak ihtiyacındadırlar (Gentzler, Oberhauser, Westerman ve Nadorff, 2011). Bireylerin daha çocukken başkalarıyla yakın ilişkiler kuramaması ve yalnızlık duygusu yaşaması ilerideki yıllarda da devam edebilmektedir. Bu özelliğe sahip gençler üniversiteye başladıkları ilk yıllarda diğer öğrencilerle yakın ilişkiler kuramamakta ve yoğun yalnızlık duyguları yaşamaktadırlar (Halamandaris ve Powew, 1997). Bir meslek sahibi olma, bir gruba katılma ve geleceğini belirleme ile yeni bir okula, yeni ve yabancı bir çevreye uyum gösterme uğraşısı kimi öğrencilerde geleneksel düzene ve kendilerine yabancılaşma gibi değişik sorunların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Yılmaz ve ark., 2008). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da problem çözme becerileri ile umutsuzluk düzeyleri arasında ilişki bir olduğu görülmektedir (Oğuztürk, Akça ve Şahin, 2011).

Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Üniversite öğrencileri arasında yalnızlığın yoğun şekilde yaşandığı görülmektedir. Özellikle üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin yaşadığı önemli sorunlar anlamlı ilişki kuramama ve yalnızlık olmaktadır (Halamandaris ve Power, 1997; Yılmaz ve ark., 2008). Üniversiteye başlayan gençler bir yandan aileleri ve var olan arkadaşları ile yakınlıklarını sürdürmeye çalışırken diğer taraftan yeni geldikleri bu ortamda da arkadaşlıklar kurmak ihtiyacındadırlar (Gentzler, Oberhauser, Westerman ve Nadorff, 2011). Yeni bir ortama uyum sağlamak ve yeni arkadaşlar edinmek her birey için farklı şekilde olmaktadır. Bazı öğrenciler için üniversite ortamına uyum sağlamak ve yeni arkadaşlık ilişkileri geliştirmek kolay olurken, bazı öğrenciler için bu konu kısa ya da uzun süreli bir sorun olarak yaşanabilmektedir. Üniversite ortamına alışma ve bu ortamda yeni arkadaşlıklar kurma konularında sorun yaşayan bazı öğrencilerin daha sık ailelerini ziyaret ettikleri, akrabalarının yanına gittikleri ve üniversite ortamındaki kişilerle arkadaşlık ilişkileri kurmada zorlandıkları görülmektedir. Bu durumun uzun sürmesi, öğrencilerin üniversite ortamına alışması ve derslerine yoğunlaşmasını olumsuz şekilde etkileyeceği açıktır.

Bu bağlamda bu araştırma ile önce üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre yalnızlık ve umutsuzlukları tespit edilmek istenmiştir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin ailelerini değerlendirmelerinin onların yalnızlık ve umutsuzluğunun anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırma kapsamına giren bireyler ¹⁸2009-2010 öğretim yılı güz döneminde İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 1., 2., 3. ve 4. sınıflara devam etmekte olan öğrencilerdir. Uygulama sırasında sınıfta bulunan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilerden 833'ü ölçekleri yönergelerine uygun olarak doldurmuşlardır. Öğrencilerin 487'si (%58,5) kız, 346'sı (% 41,5) erkek, yaş aralığı 17 - 32 ve yaş ortalaması 21.4574 (SD=1,97)'dir.

Veri Toplama Araçları

11
1. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ). Ölçek, ADÖ, bir ailenin işlevlerini yerine getirip getirmediğinin genel olarak değerlendirilmesi ve sorun alanlarının ortaya konması amacıyla kullanılan bir ölçektir. Bulut (1990) tarafından Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır ve 60 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekte *Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü ve Genel İşlevler* olmak üzere 7 alt ölçek bulunmaktadır. On iki yaşını geçmiş aile üyelerine uygulanan ölçekte alınan puanlar 1.00 ile 4.00 arasında değişmektedir. 2.00'nin üzerindeki puan ortalamaları aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidiş olduğunu göstermektedir. ADÖ'nün Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .78 olarak bulunmuştur.

2. Yalnızlık Ölçeği (UCLA). Demir (1989) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış olan ölçek 20 maddeli dörtlü Likert tipi şeklinde düzenlenmiştir. Ölçekteki olumlu ifade içeren maddeler; "Hiç yaşamam" 4 puan, "Nadiren yaşarım" 3 puan, "Bazen yaşarım" 2 puan, "Sık sık yaşarım" 1 puan; olumsuz ifade içeren maddelere ise "Hiç yaşamam" 1 puan, "Nadiren yaşarım" 2 puan, "Bazen yaşarım" 3 puan, "Sık sık yaşarım" 4 puandır ve alınan puanlar 20 ile 80 puan arasından değişmektedir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe yalnızlık düzeyi de artmaktadır. Ölçeğin yapılan geçerlik çalışmasında, Beck Depresyon Envanteri ile $r = .77$, Sosyal İçedönüklü alt ölçeği ile $r = .82$ 'lik değerler elde edilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında Cronbach alpha katsayısı = .96, test tekrar test yöntemiyle yapılan güvenilirlik katsayısı = .94 olarak bulunmuştur (Demir, 1989).

3. Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ). Ergen ve yetişkinlere uygulanan, bireylerin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini ortaya koyan bir ölçektir. Bu ölçek 11'i "evet", 9'u "hayır" anahtar yanıtı olan 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin her bir maddesi 0 (sıfır) ya da bir (1) puan almaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısının $r = 0.85$, ölçüt geçerliğinin $r = 0.55$ ve $r = 0.65$ arasında değişen değerler aldığı ve yapı geçerliği ile ilgili de anlamlı sonuçlar elde edildiği belirtilmektedir. Alınan yüksek puanla bireydeki umutsuzluğun yüksek, alınan düşük puanla bireyin umutlu olduğu varsayılmaktadır (Savaşır ve Şahin, 1997).

Verilerin Toplanması

Gerekli izinlerin alınmasının ardından uygulamaların yapılacağı sınıflar tespit edilmiş, yaklaşık bir ders saati içinde, ölçeklerin öğrencilere uygulanması tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada, verilerin analizinde Korelasyon Katsayısı ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde sırasıyla önce araştırmada elde edilen betimsel istatistiklere ilişkin bulgulara daha sonra ise yalnızlık ve umutsuzluğun yordanmasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

1. Cinsiyete Göre Yalnızlık ve Umutsuzluk

Kız ve erkek öğrencilerinin yalnızlık ve umutsuzluklarında cinsiyete ilişkin bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.**Cinsiyete Göre Yalnızlık ve Umutsuzluk Puanlarına İlişkin Sonuçlar**

Değişkenler	Yalnızlık			Umutsuzluk		
	Cinsiyet	n	\bar{X}	SS	n	\bar{X}
Erkek	335	37,69	7,32	344	10,04	1,71
Kız	459	36,86	7,02	484	9,58	1,56
		t=1.6			t=4,02*	

Öğrencilerin (Tablo1) yalnızlık düzeyleri cinsiyete göre bir farklılık göstermezken, umutsuzluk düzeyleri cinsiyete göre ($t=4,023$, $p<.001$) anlamlı bir farklılık göstermektedir. Cinsiyet değişkenine göre umutsuzluk ölçeğinden alınan puan ortalamaları incelendiğinde erkeklerin umutsuzluk puan ortalamalarının kızlardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

2.1. Aile Değerlendirme Ölçeği Puanları ile Yalnızlık Ölçeği ve Umutsuzluk Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin ADÖ ile *Yalnızlık Ölçeği ve Umutsuzluk Ölçeğinden* aldıkları puanlar Korelasyon sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2.**Aile Değerlendirme Ölçeği alt ölçekleri ile Yalnızlık Ölçeği ve Umutsuzluk Ölçeğine İlişkin Puanlar Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları**

Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.Yalnızlık	-								
2.Umutsuz	,215**	-							
3.ADO-Probçöz	,180**	,054	-						
4.ADO-İletişim	,228**	,123**	,581**	-					
5.ADO-Roller	,307**	,223**	,474**	,507**	-				
6.ADO-duy-tep- ver	,240**	,152**	,492**	,630**	,518**	-			
7.ADO-Gereken- ilgi	,187**	,163**	,086*	,250**	,370**	,326**	-		
8.ADO-Davran- Kontr	,201**	,152**	,341**	,332**	,389**	,296**	,157**	-	
9.ADO.Genel- işler	,294**	,190**	,665**	,705**	,638**	,697**	,301**	,395**	-

** $p<0.01$ * $p<0.05$

Tablo 2’de verildiği üzere üniversite öğrencilerinin ADÖ’nün alt ölçekleri ile Yalnızlık ve Umutsuzluk ölçekleri puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular, öğrencilerin Yalnızlık Ölçeği ve Umutsuzluk Ölçeğinden aldıkları puanlar yükseldikçe ADÖ’nün alt ölçeklerinden aldıkları puanların da karşılıklı olarak yükseldiğini göstermektedir.

2.2. Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Yalnızlık Ölçeği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular

ADÖ’nin, Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü ve Genel İşlevler alt boyutlarının Yalnızlık Ölçeğinden alınan puanları yordama gücünü belirlemek için yapılan regresyon analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.

Yalnızlığın Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişkenler	B	SH	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	20,14	2,25		8,93	,00		
Problem Çözme	-,45	,58	-,03	-,77	,44	-,02	-,02
İletişim	,47	,73	,03	,65	,51	,02	,02
Roller	3,22	,9	,17	3,57	,00	,13	,12
Duygusal Tepki Verebilme	,54	,59	,04	,92	,35	,03	,03
Gereken İlgiyi Gösterme	1,31	,79	,06	1,66	,09	,06	,05
Davranış Kontrolü	1,89	,83	,08	2,28	,02	,08	,07
Genel İşlevler	1,26	,89	,09	1,41	,15	,05	,04

R= ,34^a R²= ,12

F= 14,43 p= ,00^a

Tablo 3’de yer alan ikili korelasyon katsayıları incelendiğinde, Yalnızlık ile Problem Çözme (r=-,028) arasında negatif yönde, Yalnızlık ile İletişim (r=,024) , Roller (r=,130) , Duygusal Tepki Verme (r=,034) , Gereken İlgiyi Gösterme (r=,061), Davranış Kontrolü (r=,084) ve Genel İşlevler (r=,052) arasında pozitif yönde ve düşük bir ilişki olduğu görülmektedir.

Kısmi korelasyon katsayıları incelendiğinde de, Yalnızlık ile Problem Çözme (r=-,027) arasında negatif yönde, Yalnızlık ile İletişim (r=,022) , Roller (r=,123) , Duygusal Tepki Verme (r=,032) , Gereken İlgiyi Gösterme (r=,058), Davranış Kontrolü (r=,079) ve Genel İşlevler (r=,049) arasında pozitif yönde ve düşük bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü ve Genel İşlevler değişkenleri birlikte, Yalnızlık puanları ile orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki vermektedir ($R = .347$, $R^2 = .121$, $p = .000^a$). Bu yedi değişken birlikte yalnızlığa ilişkin toplam varyansın yaklaşık %12'sini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece Roller ve Davranış Kontrolünün yalnızlığın anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir.

2.3. Aile Değerlendirme Ölçeğinden Alınan Puanların Umutsuzluk Ölçeği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular

Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutlarının Umutsuzluk Ölçeğinden alınan puanları yordama gücünü belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.

Umutsuzluğun Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişkenler	B	SH	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	7,087	,528		13,413	,000		
Problem Çözme	-,316	,137	-,115	-2,308	,021	-,083	-,081
İletişim	-,134	,173	-,041	-,776	,438	-,028	-,027
Roller	,675	,213	,153	3,171	,002	,114	,111
Duygusal Tepki Verebilme	-,015	,140	-,006	-,110	,912	-,004	-,004
Gereken İlgiyi Gösterme	,314	,186	,066	1,687	,092	,061	,059
Davranış Kontrolü	,363	,195	,072	1,862	,063	,067	,065
Genel İşlevler	,476	,211	,147	2,253	,025	,081	,079

$R = .263^a$ $R^2 = .069$

$F = 8,119$ $p = .000^a$

Tablo 4'de yer alan ikili korelasyon katsayıları incelendiğinde, Umutsuzluk ile Problem Çözme ($r = -.083$), İletişim ($r = .028$) ve Duygusal Tepki Verme ($r = .004$) arasında negatif yönde, Roller ($r = .114$), Gereken İlgiyi Gösterme ($r = .061$), Davranış Kontrolü ($r = .067$) ve Genel İşlevler ($r = .081$) arasında pozitif yönde ve düşük bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Kısmi korelasyon katsayıları incelendiğinde de, Umutsuzluk ile Problem Çözme ($r = -.081$), İletişim ($r = .027$) ve Duygusal Tepki Verme ($r = .004$) arasında negatif yönde, Roller ($r = .111$), Gereken İlgiyi Gösterme ($r = .059$), Davranış Kontrolü ($r = .065$) ve Genel İşlevler ($r = .079$) arasında pozitif yönde ve düşük bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü ve Genel İşlevler değişkenleri birlikte, Yalnızlık puanları ile düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki vermektedir ($R = .263$, $R^2 = .069$, $p = .000^a$). Bu yedi değişken birlikte yalnızlığa ilişkin toplam varyansın yaklaşık % 7'sini açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçlarına bakıldığında, Problem Çözme, Roller ve Genel İşlevlerin umutsuzluğun anlamlı bir yordayıcısı olduğunu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bireylerin doğumlarıyla başlayan ve yaşamlarının önemli bir dönemlerini geçirdikleri aile ortamları onların pek çok yönden gelişimlerini etkiler. Çocuklar büyürken çevresinde yaşanan kişiler arası ilişkileri gözler ve buradan edindikleri deneyimlerle kendi yaşamlarını biçimlendirirler. Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve umutsuzluklarının cinsiyetleri açısından farklılık gösterip göstermediği ve öğrencilerin aile ortamını algılamalarının onların yalnızlık ve umutsuzluklarının anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı belirlemek istenmiştir.

Araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre yalnızlık düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin yalnızlık puan ortalaması ile kız öğrencilerin yalnızlık puan ortalaması arasındaki farkın anlamlı olmamasını Eğitim Fakültesi öğrencilerinin birinci sınıftan itibaren çeşitli derslerde ortak etkinlik ve projeler için grup halinde çalışmalarının teşvik edilmesi etkilemiş olabilir. Yapılan başka çalışmalara bakıldığında üniversite öğrencileri arasında erkeklerin yalnızlık puanlarının kızların yalnızlık puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir (Lufting, 1987; Akt. Baran ve Bulut, 2002; Deniz, Hamarta ve Arı, 2005; Yılmaz, Yılmaz ve Karaca, 2008). Yaşları 15 - 65 arasında değişen 683 kişi ile yapılan bir çalışmada da erkeklerin yalnızlık puanlarının kadınların yalnızlık puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Batıgün, 2005). Çeçen de (2007), yaptığı bir çalışmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha çok duygusal yalnızlık içinde olduklarını saptamıştır.

Araştırmada katılımcıların umutsuzluk düzeylerinde ise cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Yani erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu araştırmanın katılımcılarını Eğitim Fakültesine devam öğrenciler oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular dikkate alındığında erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin kızlara göre anlamlı bir farklılık göstermesi; genelde toplumumuzda bir ailenin erkek çocuklarından beklentilerinin kız çocuklarına göre daha çok olduğu, araştırmanın yapıldığı üniversitenin öğrencilerinin çoğunluğunun da erkeklerden beklentilerin daha belirgin olduğu sosyal ve kültürel bir çevreden geliyor olmalarından kaynaklanabilir. Bu bulgu üniversite öğrencileriyle yapılan ve erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeyinin kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu başka araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Ağır, 2007; Çelikel ve Elkorkmaz, 2008; Oğuztürk, Akça ve Şahin, 2011). İlgili alanyazında farklı sonuçlara da rastlanmaktadır. Ottekin (2009) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu bir çalışmada umutsuzluk düzeylerinde kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığını bulmuştur. Bir başka çalışmada da kız öğrencilerin depresif belirtilerinin erkek öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu (Gökçebay ve ark., 1997) tespit edilirken,

diğer bir çalışmada depresif belirtiler açısından cinsiyete göre herhangi bir farkın olmadığı görülmektedir (Bostancı ve ark. 2005).

Araştırmada, aile ortamı ile ilgili değişkenlerden olan *roller ve davranış kontrolünün, yalnızlığın* anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Ailedeki *roller* alt boyutunun *yalnızlığı*, yüksek düzeyde yordamasının nedeni ailenin farklı gereksinimlerini gideren tutumlarından kaynaklanıyor olabilir. İşlevsel bir ailede roller; her bir bireyin bakımı, beslenmesi ve gelişmesini sağlayacak şekilde belirlenmiştir. Aile bireylerinin rollerinin belirlenmediği bir aile ortamında bireyler birbirleriyle yakınlık kurmak yerine birbirine uzak durabilir ve çekingen davranabilirler. Bu durumun sürekli hale gelmesi sonucunda bireyler yalnızlık duygusu yaşayabilirler. Elde edilen bu bulgu, yalnızlık ve sorumluluklarını yerine getirme arasında bir ilişki olduğunu ve bireylerin başkalarına yönelik güven eksikliklerinin onların yalnızlık düzeylerinin önemli bir kısmını yordadığını gösteren araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Dinkmeyer ve Mackay'ye (2004) göre anne babaların çocuklarına güvendiklerini belli etmesi çocukların kendilerine güvenmesini desteklemektedir. Yani anne babanın ilgi ve desteğinin çocuklarda olumlu duygu ve olumlu algılamaya yol açtığı söylenebilir.

Araştırmanın diğer bir bulgusu olan *davranış kontrolünün, yalnızlığı* yüksek düzeyde yordaması ise; ailenin, bireylerinin tavırlarına sınır getirme ve disiplin sağlama biçiminden kaynaklanıyor olabilir. Genel olarak bakıldığında aile üyelerinin davranışlarının kontrolü esnek, katı, serbest ve düzensiz biçimlerde olabilmektedir. Bu davranış kontrollerinden *esnek* olanın sağlıklıdır. Karmaşık, belirsiz kontrolünse en sağlıksız aile işlevinin bir göstergesi olduğu kabul edilmektedir. Elde edilen analiz sonucunda ailedeki *davranış kontrolü* alt boyutunun yalnızlığı yüksek düzeyde yordamasının nedeni; ailenin üyelerinin davranışlarını belirleme ve sınır koymada sağlıklı tarz olan esnek davranış kontrolü yerine, sağlıksız olan belirsiz ve katı davranış kontrolünü uygulamasından kaynaklanmış olabilir. Yılmaz'ın (2001) farklı yaş grupları olan ilköğretim, lise ve üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada çocukların anne babaları ile olan ilişkileri araştırılmış ve tüm yaş gruplarında kabul etme, ilgilenme, özerklik tanıma yanında denetleme ve kontrolün olmasının benlik algısını anlamlı düzeyde etkilediği görülmüştür. Ümmet (2007) tarafından yapılan bir çalışmada da sosyal kaygı ile ailenin birlik beraberlik puanları arasında ters yönde anlamlı ilişki olduğu ve sosyal kaygı ile denetim arasında ise doğrusal ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın amaçlarından biri de aile ortamı ile umutsuzluk arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Yapılan analiz sonucunda, aile ortamı ile ilgili değişkenlerden olan *problem çözme, roller ve genel işlevlerin, umutsuzluğun* anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Anne babasıyla doyurucu ilişkisi olmayan çocukların, erişkin birey olduklarında çok yoğun şekilde yalnızlık yaşadıkları görülmektedir (Hojat, 1982). Doğan'ın (2008) çalışmasında da aile desteğinin somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke, saldırganlık gibi psikolojik belirtileri yordamada önemli bir değişken olduğu bulunmuştur.

Ailedeki *problem çözme* alt boyutunun umutsuzluğu yüksek düzeyde yordamasının nedeni; aile bireylerinin karşı karşıya kaldığı herhangi bir maddi ya da manevi sorunu çözebilme becerisine sahibi olması yerine, ailenin bu işlevini yeterince yapamamasından kaynaklanmış olabilir. Demirsar'a (1992) göre üyeleri arasındaki duygusal bağların zayıf olduğu ailelerde büyüyen çocuklar çekingen, alıngan ya da ürkek bireyle olabilmektedirler. İfade edildiği üzere

bireylerin psikolojik iyi olmaları ve öznel iyi olmalarında, aile ile ilgili ilişkilerden algılanan hoşnutsuzluk belirleyici olmaktadır (Cenkseven ve Akbaş, 2007). Yapılan başka bir araştırmada da, lise öğrencilerinin aile ortamlarına yönelik algıları ve geleceğe yönelik kaygıları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiş; öğrencilerin umutsuzluk puan düzeyleri ile ailenin birlik beraberliği arasında negatif yönde ilişki olduğu bulunmuştur (An, 2007).

Araştırmada ailedeki “roller” alt boyutunun umutsuzluğu yüksek düzeyde yordamasının nedeni; yine aile bireylerinin her birinin üzerine düşen sorumluluklarını yerine getirme ve işbirliği içinde olmaları yerine, ailede rol karışıklığının yaşanmasından kaynaklanmış olabilir. Yapılan bazı çalışmaların da gösterdiği gibi roller aile bireyleri arasındaki karşılıklı etkileşimlere ve etkinliklere yön verirler. Sağlıklı ailelerde roller belli, üzerinde anlaşma sağlanmış, bireylere uygun ve uygulanabilir özellikte olmalıdır (akt., Gladding, 2012). Sağlıklı olmayan ailelerde bu rollerin dağınık ve tutarsız oldukları söylenebilir.

Araştırmada, ailedeki “genel işlevler” alt boyutunun umutsuzluğu yüksek düzeyde yordamasının nedeni ise; ailede yaşanan olumlu ya da olumsuz yaşantılarla ilgili duyguların birbirleriyle paylaşılması, karşılıklı duyarlılık gösterilmesi yerine iletişimin kopuk, duyguların anlaşılması ya da önemsenmemesi gibi durumlardan kaynaklanabilir. Uyum sorunu olan çocukların ailelerine bakıldığında bu ailelerde aile işlevlerinin sağlıklı şekilde olduğu, uyum sorunu olmayan çocukların ailelerinde ise aile işlevlerinin sağlıklı biçimde yürütüldüğü görülmektedir (Kabasakal, 2001). Aile büyüklerinin, özellikle anne babaların işlevi olmayan, olumsuz davranışları yerine olumlu davranışlar sergilemeleri çocuklara model olmaları açısından önemlidir. Anne babalar davranışlarını değiştirdikçe çocukların da davranışlarını değiştirdikleri görülmektedir (Rove, 2002).

Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinde ailedeki roller ve davranış kontrolünün “yalnızlığı” yordadığını, *problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt boyutları* olan ilişkilerin ise yalnızlığı yordayacak kadar anlamlı olmadığı görülmüştür. Ayrıca *problem çözme, roller ve genel işlevler* boyutlarının umutsuzluğu yordadığı, diğer alt boyutlar olan *iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü* ile olan ilişkilerin umutsuzluğu yordayacak kadar anlamlı olmadığı görülmüştür.

Gençlerde bir sorun varsa bu sorunun ailenin ve anne babanın da sorunu olduğu kabul edilmektedir (Aufseeser, Susan and Brown, 2006). Çünkü bir ailede yaşayan herkes o ailede olup biten şeyleri etkiler ya da o şeylerden etkilenirler. Öğrencilerin sorunları olduğu fark edildiğinde, çoğu kez bu çocukların anne babalarıyla görüşmek mevcut sorunların çözümünü daha çok kolaylaştırmaktadır. Türkiye’de rehber öğretmenler eğitimin her basamağında görev alabilmektedirler. Bu nedenle okulöncesi eğitim kurumlarından başlayarak çocukların anne babalarına yönelik “etkili anne baba çocuk ilişkileri” konularını içeren çeşitli eğitim çalışmaları düzenlenebilir. Bu eğitim çalışmalarında aile bireylerinin karşı karşıya kaldığı maddi ya da manevi sorunlarını çözme becerisini geliştirme, tüm aile bireylerinin üzerlerine düşen görevleri sorumlu bir şekilde yerine getirme, ailenin kabul ettiği ve aile bireylerinin sağlıklı davranışlarının teşvik edilmesi ve istenmedik davranışlarının kontrol edilmesi, aile içinde etkin ve duyarlı bir iletişimin kurulması gibi çeşitli boyutları içeren konular ele alınabilir. Böylece çocukların içinde büyüdükleri ailelerde yalnızlık ve umutsuzluk gibi duyguları yaşamaması yerine; kendisinin

sevildiği, önemsendiği ve ait olduğunu hissettiği bir ortam oluşturarak geleceğe daha olumlu ve ümit içinde bakmaları sağlanabilir.

Üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin uyum sorunlarını çözmek ve sosyal destek kaynaklarını belirlemek (Saygın, 2008) ve ilk yıllarda sosyal destek düzeyini geliştirmeye yönelik çalışmalar düzenlenmek önemlidir (Ünsar, Sadırlı, Demir, Zafer ve Erol, 2009).

Üniversitelerde ilgili birimler buna yönelik çalışmalar yürütebilirler. Yapılan bir çalışmada bir grup üniversite öğrencisine sosyal beceri eğitimi verilmiş ve bu eğitim sonucunda öğrencilerin yalnızlık düzeylerinde anlamlı bir azalma olduğu saptamıştır (Çakıl, 1993). Üniversiteye yeni başlayanlar gençler ile ilgili oryantasyon çalışmaları ve gençlerin sosyal destek kaynakları ile ilgili üniversitelerin mediko- sosyal birimlerinde bulunan ruh sağlığı çalışanları yalnızlık ve umutsuzluk düzeyleri yüksek olan öğrencilerle psikolojik danışma ya da rehberlik çalışmaları yapabilirler. Bu amaçla Bilişsel – Davranışçı Yaklaşıma dayalı, (Duy, 2003) grupla ya da bireysel danışmanın yalnızlık düzeyini azaltan ve yalnızlıkla sağlıklı olarak baş etmede etkin yaklaşımlardan biri olduğu görölmektedir. Özellikle eğlenceli spor etkinliklerine katılan öğrencilerin etkinliklere katılmayan öğrencilere göre daha az yalnızlık ve stres yaşadıkları bulunmuştur (Elkins, Forrester ve Noel-Elkins, 2011). Üniversite ortamında öğrencilerin kolay ulaşıp yararlanabileceği sosyal ve kültürel faaliyetler aracılığıyla iyi vakit geçirme, zamanı verimli kullanma yollarıyla sosyalleşme imkanları arttırılabilir.

Bu çalışmanın, Malatya İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileriyle yürütölmesi, bulguların genellenmesinde bir sınırlılık getirmektedir. Aile ortamını değerlendirme ile yalnızlık ve umutsuzluk ilişkisini ele alabilecek yeni araştırmaların, farkı bölgelerdeki üniversitelerde ve farklı nitelikteki gençlerle gerçekeştirilmesi, aile ortamını değerlendirme, yalnızlık ve umutsuzluk değerşenleri arasındaki ilişkinin daha kapsamlı değerlendirilmesine fırsat verebilir.

makale 4

ORIJINALLIK RAPORU

% **10**

BENZERLIK ENDEKSI

% **8**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **9**

YAYINLAR

% **5**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

- 1** Submitted to Marmara University
Öğrenci Ödevi % **1**
- 2** docplayer.biz.tr
İnternet Kaynağı % **1**
- 3** library.cu.edu.tr
İnternet Kaynağı % **1**
- 4** www.researchgate.net
İnternet Kaynağı % **1**
- 5** openaccess.izu.edu.tr
İnternet Kaynağı % **1**
- 6** aile.gov.tr
İnternet Kaynağı % **1**
- 7** ÖZER, Niyazi and KIŞ, Ali. "Okul Müdürlerinin Zaman Yönetimi Becerileri ile Yaşadıkları İş Aile Çatışması Arasındaki İlişki", EGİTİM-BİR-SEN, 2015.
Yayın <% **1**
- 8** openaccess.inonu.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

<% 1

9

Submitted to TED Universitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

10

iojes.net

İnternet Kaynağı

<% 1

11

Karaman, Dursun, Ibrahim Durukan, and Koray Kara. "Family Functions and Levels of Anxiety-Depressive Symptoms in Mothers of Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder", TAF Preventive Medicine Bulletin, 2012.

Yayın

<% 1

12

www.edam.com.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

13

www.turkpsikiyatri.com

İnternet Kaynağı

<% 1

14

KELDAL, Gökay and ATLI, Abdullah. "University Students' Personality Traits as Predictors of their Loneliness Levels", Çukurova Üniversitesi, 2016.

Yayın

<% 1

15

ÇİVİTÇİ, Nazmiye. "Lise Öğrencilerinde Okul Öfkesinin Yordayıcıları Olarak Okula Yabancılaşma ve Algılanan Sosyal Destek", İlkogretim Online/13053515, 20110901

Yayın

<% 1

- 16 dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı <% 1
-
- 17 www.sporbilimleri.org.tr İnternet Kaynağı <% 1
-
- 18 www.efdergi.ibu.edu.tr İnternet Kaynağı <% 1
-
- 19 GÜR SOY, Figen and Coşkun, Tuğba. "Büyük Ebeveynleriyle Yaşayan Çocukların Aile Ortamlarını Değerlendirmeleri", Çukurova Üniversitesi, 2006. <% 1
Yayın
-

Alıntılarını çıkart üzerinde Eşleşmeleri çıkar < 5 words
Bibliyografyayı Çıkart üzerinde